

Všechno souvisí se vším

| Hana Doležalová, Ekodomov, z. s.



Tomáš Hodek patří v Čechách k nejvytrvalejším propagátorům kompostování. Před patnácti lety založil spolek Ekodomov, jehož hlavním tématem se stal právě tento účinný způsob recyklace. Ani po tak dlouhé době ho nepřestává fascinovat geniální jednoduchost, s níž lze něco, co většina považuje za odpad, přeměnit v cenný organický humus. V rámci vyhlášení výsledků 13. ročníku soutěže Miss kompost představil kampaň Voda pro každého, jejímž úkolem je upozornit na důležité souvislosti mezi změnou klimatu, stavem půdy a vody a dotační politikou.

Až dosud se Ekodomov zabýval především praktickými drobnými změnami, které mohou mít velký dopad v případě, že je udělá každý sám za sebe. Separace bioodpadu ze směsného odpadu, jeho zkompostování a následné další využití. Vaší doménou bylo zvyšování „kompostovací gramotnosti“ jednotlivců i komunit, výroba a prodej kompostérů a kompostovacích pomůcek. Jak kampaň Voda pro každého s vašimi dosavadními aktivitami souvisí?

Loni v létě si musel každý všimnout, že změna klimatu se stává realitou. Podle mého názoru jsou tu indicie blížící se katastrofy přítomné už zhruba deset let a poslední léto nebylo tak dramatické jako třeba povodně v předcházejícím období. Zároveň mi připadá, že se otevřeně nemluví o všech souvislostech.

Naléhavosti tématu využívají hlavně firmy, které na něm chtějí vydělat. Prodej elektromobilů se zvyšuje, na čemž samozřejmě není nic špatného. Nikomu ale nedochází, že jako obvykle řešíme důsledky a nezapýváme se příčinami. A teď se dostávám k tomu, proč má právě náš spolek potřebu se k tomuto té-

matu vyjadřovat. Problém klimatu totiž úzce souvisí se stavem půdy.

Jakou roli při snižování emisí skleníkových plynů, především oxidu uhličitého, mohou sehrát změny v přístupu k půdě, resp. v oboru zemědělství?

Uhlík, který je v atmosféře, už předtím někde byl. Byl v půdě a my bychom měli přemýšlet o tom, jak ho tam dostat zpátky. A to je věc, kterou mohou udělat zemědělci. Stačí, když přestanou jen „vyrábět“ potraviny, a začnou půdu lépe obhospodařovat.

Téměř 30 let trvající výzkumy amerického výzkumného pracoviště Rodale Institute ukázaly, že právě zlepšení způsobu hospodaření by se mohlo stát nejefektivnější a nejdostupnější strategií při snižování emisí oxidu uhličitého. Jiný výzkum odhaduje, že díky změně způsobu hospodaření na zemědělských půdách by mohlo každoročně dojít k navázání čtvrtiny všech světových emisí oxidu uhličitého.

Co to znamená „lépe obhospodařovat půdu“?

To znamená vracet se k tradičním postupům – k využívání krycích plodin,

ke kompostování a střídavému hospodaření. Konvenční zemědělství dnes ve velkém používá pesticidy, fungicidy, insekticidy a umělá hnojiva. Hlavním cílem je dostat z půdy co nejlevněji a nejrychleji co největší výnosy.

Problém je, že tímto způsobem půda degraduje. V tomto systému nepotřebujete kompost, takže organický odpad se netřídí a končí jako složka směsného odpadu ve spalovnách, které při spalování emitují uhlík do ovzduší.

Úplně jiný scénář se odehrává v případě, že se rostlinné zbytky zkompostují a v podobě úrodného humusu se uhlík vrátí do půdy. Humus má porézní strukturu, je to houbovitá hmota s velkou schopností absorpce. Jeho přirozenou součástí jsou živé mikroorganismy, které urychlují rozkladné procesy, půdu kypří a provzdušňují. Živí se drobnými částicemi organické hmoty, takže v uměle hnojené půdě nepřežijí kvůli nedostatku potravy. Pokud se navíc pole „ošetří“ pomocí chemických postřiků, podléhají záke, stejně jako houby, hmyz a plísňe, proti nimž mají postřiky působit primárně. Půda bez mikroorganismů je mrtvá, ztrácí svou přirozenou absorpční schopnost, vodu nedokáže vsakovat, ani vypařovat.

A jak se to projeví na počasí?

Povrch země se neochlazuje a v přehřáté krajině přestává fungovat malý vodní cyklus. Za normálních okolností se atmosféra v dané lokalitě sytí odparem a po západu slunce pára zkondenzuje a „padne rosa“. Voda je akumulant a dokáže kompenzovat výkyvy teplot. Bez ní je to jiné. Podnebí se začíná podobat tomu v poušti, rozdíly denních a nočních teplot jsou velké.

Tímto způsobem si v našich zeměpisných šířkách „vyrábíme“ pouštní klima. Tím, jak se krajina přehřívá, vznikají teplé stoupavé proudy. Ve chvíli, kdy se nad vyprahlou krajinu dostane fronta od moře, oblačnost se jen zvedne do výšky a o kus dál prudce zkondenzuje, což se projeví jako ničivý přivalový déšť.

Suché území tak poškozují i další území, které je postižené přívalovými srážkami. Tak vzniká extrémní charakter počasí. K tomu, aby přišlo, je třeba, aby atmosféra dosáhla limitního nasycení vodní párou. Ve chvíli, kdy (vlivem globálního oteplování) stoupne teplota o 1 °C, exponenciálně vzroste také množství vody potřebné ke kondenzaci. V důsledku toho přestane pršet.

Jak je na tom „česká půda“?

V Česku bohužel převládá průmyslový charakter zemědělství. Jde o zjednodušený způsob hospodaření orientovaný na masovou velkovýrobu potravin, který využívá těžkou techniku, umělá hnojiva, herbicidy, fungicidy a pesticidy. 65 % veškeré půdy obhospodařuje jen 7 % podniků.

Jaký je vztah zemědělců k půdě dnes?

To je dáno historicky. Po revoluci jsme si mysleli, že se obnoví vztah k půdě. Pak se ale ukázalo, že jej bude potřeba vytvořit, protože tady reálně neexistuje. S výjimkou několika málo farem, kde se podařilo díky restitucím obnovit rodinnou zemědělskou tradici a přežil starý sedlácký rozum, převládá neutěšený stav, který má kořeny již v pozemkové reformě z roku 1919.

Reforma vznikla pod tlakem Leninovy válečné propagandy, která v roce 1917 vyvrcholila vyvlastněním statkářské a carské půdy dekrety o půdě. V Československu do roku 1947 změnilo maji-

tele 2,7 miliónů ha půdy, které získalo 789 tisíc přidělců, kteří brzy poznali, že hospodaření v malém je radost, ale i velká dřina.

Gottwaldovi to v padesátých letech usnadnilo kolektivizaci do JZD a štvanici na velké zemědělce, kterým mnozí záviděli jejich efektivitu. Po revoluci většina



Tomáš Hodek

drobných restituentů svou půdu pronajala, aniž se zajímala o to, jakým způsobem se na ní bude hospodařit. Začaly vznikat velkofarmy, jejichž cílem nebylo o krajinu a půdu pečovat, ale snažily se jí jen vytěžit.

Po roce 2014 navíc začaly do Česka proudit evropské dotace. Většina lidí dodnes žije v domnění, že nám Brusel určuje, jakým způsobem máme dotace využívat. I já jsem žil v tomto omylu až do června minulého roku.

Co se tehdy stalo?

Každý europoslanec má možnost pozvat do Bruselu sto lidí. Jiří Pospíšil, který je v Evropském parlamentu za TOP 09, využívá tuto možnost a zve do Bruselu zástupce různých organizací. Já jsem jel do Bruselu spolu s 50 zástupci českých neziskovek a pracovníků úřadů.

Chtěl jsem tam projednat možnost realizace projektu Happy Soil. Jednalo by se vedle bio o další certifikační model, který by pomohl spotřebitelům odlišit

potravin, které pocházejí ze „šťastné půdy“, potraviny, které byly vypěstovány na půdě, o níž se hospodář dobře stará.

Dostal jsem se až k člověku, který řídí největší organizaci zaštiťující evropské zemědělství, a ten mi vysvětlil, že certifikační model Happy Soil nelze realizovat, protože by to odporovalo přístupu EU, která respektuje, že v každé z členských zemí jsou jiné přírodní podmínky a dává proto jenom rámcová doporučení. A to se týká i využití evropských dotací. Zjistil jsem, že dotační podmínky pro Českou republiku určuje prostřednictvím svých nařízení naše vláda.

Co to pro nás znamená?

To znamená, že má smysl, aby občané apelovali na vládu, aby změnila nastavení dotačních podmínek pro zemědělské podniky. Měla by přitom respektovat stanoviska odborníků k péči o životní prostředí, půdu a vodní zdroje, která jsme shrnuli v petici, kterou může každý podepsat na stránkách www.vodaprokazdeho.cz. Jde o to, aby dotace sloužily k podpoře zemědělců, kteří hospodaří odpovědně.

Kteří to jsou?

Jsou to ti, kteří si uvědomují, že půda a krajina se bez naší péče promění v úhor, na kterém se nebude dávat žít, natož něco pěstovat.

Proto používají tradiční osvědčené postupy, například vyrábějí a využívají kompost, pěstují zelené hnojení a dávají přednost používání statkových hnojiv před těmi průmyslovými. Používají systémy integrované produkce a ochrany rostlin, které rostliny chrání přirozeným způsobem bez použití pesticidů. Pracují s půdou a investují do ní: Pěstují meziplodiny, podsevy, používají tzv. bilanční hnojení, dbají na pestrost a střídání pěstovaných plodin. Starají se o „zdraví půdy“ s cílem zachovat v ní život, podpořit rozvoj mikroorganismů a stabilitu půdní struktury.

Co dál by měly nové dotační podmínky sledovat?

Mělo by dojít k omezení velikosti půdních bloků pro pěstování jedné plodiny podle místních podmínek na 20 – 40 ha. Dále by měla být z dotací podporována tvorba a údržba malých vodních ploch a údržba vodotečí, tvorba krajinných prvků a rozvoj agrolesnictví. □